

ФАРМАЦЕВТИЧНЕ І МЕДИЧНЕ ПРАВО: ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ НАРКОЛОГІЧНОЇ ТА КРИМІНОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ

Канд. наук з держ. упр. О. В. Галацан, проф. В. О. Шаповалова*, проф. В. В. Шаповалов

Головне управління охорони здоров'я
Харківської обласної державної адміністрації,
*Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, м. Харків, Україна

Обґрунтовано, що поліпшення наркологічної та криміногенної ситуації в Україні залежить від реформування галузі охорони здоров'я та ефективної боротьби правоохоронних органів із нелегальним обігом психоактивних речовин і лікарських засобів, які містять психоактивні компоненти. Наведено результати судово-фармацевтичного моніторингу нелегальних споживачів психоактивних речовин в Україні, узагальнено судово-фармацевтичну практику зловживання лікарськими засобами із психоактивними властивостями.

ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЕ И МЕДИЦИНСКОЕ ПРАВО: О НЕОБХОДИМОСТИ РЕФОРМИРОВАНИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УКРАИНЫ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ НАРКОЛОГИЧЕСКОЙ И КРИМИНОГЕННОЙ СИТУАЦИИ СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ

Канд. наук гос. упр. А. В. Галацан,
проф. В. А. Шаповалова*, проф. В. В. Шаповалов

Обосновано, что улучшение наркологической и криминальной ситуации в Украине зависит от реформирования здравоохранения и эффективной борьбы правоохранительных органов с нелегальным оборотом психоактивных веществ и лекарственных средств, содержащих психоактивные компоненты. Приведены результаты судебно-фармацевтического мониторинга нелегальных потребителей психоактивных веществ в Украине, обобщена судебно-фармацевтическая практика по злоупотреблению лекарственными средствами с психоактивными свойствами.

PHARMACEUTICAL AND MEDICAL LAW: CONCERNING THE NEED FOR REFORMING OF THE HEALTHCARE SYSTEM OF UKRAINE TO IMPROVE DRUG AND CRIME SITUATION AMONG THE POPULATION

A. V. Galatsan, V. A. Shapovalova*, V. V. Shapovalov

The improvement of drug and crime situation in Ukraine depends on healthcare reform and effective law enforcement to combat the illegal trafficking of psychoactive substances and medicines containing psychoactive components was substantiated in the article. The results of the forensic and pharmaceutical monitoring of the illegal substances consumers in the Ukraine were given. Forensic and pharmaceutical practice in the abuse of pharmaceutical drugs with psychoactive effects was generalized.

Президент України Віктор Янукович на засіданні Керуючої ради Комітету з економічних реформ (12.05.2011, Київ) зазначив, що Міністерство охорони здоров'я має ефективніше працювати над утіленням реформ у медико-фармацевтичній галузі нашої держави.

При цьому Президент України наголосив на тому, що «... до питання реформи охорони здоров'я необхідно підходити обережно, не допускати перетинань та авралів. Але обережно — не означає тупцювати на місці, чи, ще гірше, — рухатися за принципом «крок вперед,

два кроки назад». На жаль, я досі не побачив у Міністерства охорони здоров'я чіткого і цілісного розуміння реформи, як кажуть, від «А до Я...» Також під час виступу Віктор Янукович констатував, що: 1) у парламенті й досі немає фундаменту для реформи — відповідного пакета законопроектів: «... із запізненням майже на п'ять місяців і лише після втручання пані Ірини Акімової законопроекти про зміни до Основ законодавства про охорону здоров'я та про експеримент у пілотних регіонах були винесені на розгляд Уряду...»; 2) «забуксувала» і побудова нової мережі закладів охорони здоров'я: «... відомо, що закладів первинної медичної допомоги в Україні в чотири рази менше, ніж, наприклад, у Європейському Союзі. Чи знає Міністерство охорони здоров'я, скільки сімейних лікарів потрібно в кожному регіоні, і чи має план, як їх підготувати...»; 3) у багатьох регіонах, не чекаючи вказівки зверху, місцева влада вже досягла певних результатів в оптимізації мережі та, відповідно, підвищенні якості послуг громадянам: «... у пілотних регіонах — Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та у м. Києві — з 1 січня стартувала робота з підготовки експерименту, а МОЗ, навпаки, її гальмує — законопроект про експеримент досі не внесено до Верховної Ради. Зведеного плану-графіка експерименту немає. Отже, немає розуміння, як експеримент допоможе у проведенні реформи по всій країні. Регіони практично зупиняються у цій роботі, не розуміючи, що робити далі...»; 4) до позитивних зрушень у сфері охорони здоров'я віднесено старт Національного проекту «Нове життя»: «... почалась активна робота у восьми регіонах з відкриття сучасних центрів. Це — унікальний проект, фактично він в авангарді медичної реформи. Проект демонструє новий підхід до підвищення якості допомоги матері й дитині. Але всі закупівлі в рамках Національного проекту мають відбуватися тільки на основі оцінки експертів та лише за прозорою й конкурентною процедурою. Згадані центри — це не лише будівлі та обладнання, передусім це — кваліфіковані кадри і нова організація медичної допомоги матерям і народженим дітям...» [1, 3, 4].

Мета роботи — обґрунтування необхідності оздоровлення наркологічної та криміногенної ситуації в Україні в межах судової фармації.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Матеріали дослідження: дані МВС України щодо нелегальних споживачів психоактивних речовин; судово-фармацевтична практика; нормативно-правова база щодо обігу психоактивних речовин; сайти мережі Internet. Під час проведення дослідження використовувалися методи документального, нормативно-правового аналізу та судово-фармацевтичного моніторингу.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХНЄ ОБГОВОРЕННЯ

Питанням дослідження наркологічної та криміногенної ситуації, а також поширення нерационального вживання і зловживання психоактивних речовин (ПАР) різних класифікаційно-правових груп серед населення України кафедрою фармацевтичного права Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації приділяється особлива увага [2, 5, 6, 7]. Зокрема, судово-фармацевтичні дослідження за 3 міс. 2011 р. свідчать, що у МВС України зареєстровано 152751 споживачів ПАР, найбільше — в Дніпропетровській (16600, динаміка зменшення —18,3%), Донецькій (15180, динаміка зменшення —3,1%), Луганській (14507, динаміка зменшення —9,6%), Одеській (12424, динаміка збільшення +8,1%) областях і в м. Києві (11427, динаміка збільшення +2,1%). Тобто це вказує на те, що найбільш промислово розвинені регіони надають левову частину нелегальних споживачів ПАР (наркотичних засобів, психотропних речовин тощо, заборонених для обігу засобів і речовин). Слід зазначити, що найбільша динаміка зростання нелегальних споживачів ПАР спостерігається в Закарпатській +64,8% (877), Тернопільській +37,7% (2144) і в Черкаській +11,8% (5534) областях; найбільша динаміка падіння — в Рівненській —26,8% (1568), Харківській —20,1% (4845) і Миколаївській —19,7% (3187) областях. Отримані дані свідчать на користь проведення подальшого поглибленого аналізу нелегального споживання ПАР за судово-фармацевтичною практикою, типовий приклад із якої наводимо далі.

Приклад. Слідчим СВ Київського РВ ХМУ ГУМУС України в Харківській області порушена кримінальна справа за ознаками ч. 2 ст. 307 КК України. В ході досудового слідства було встановлено, що гр. Б. засуджений 11.12.2007 р.

Київським районним судом м. Харкова за ч. 1 ст. 309 КК України до 1 року позбавлення волі, із застосуванням ст. 75 КК України на 1 рік, на шлях виправлення не став і в період випробувального терміну знову скоїв злочин за таких обставин. Гр. Б. 18.02.2008 р., перебуваючи за місцем свого проживання у м. Харкові, із раніше придбаних сірників та лікарських засобів терофун, йод, нафтизин, шляхом модифікації незаконно виготовив ПАР з метою збуту. О 15 год 40 хв гр. Б. незаконно збув за 60,00 грн гр. В. одноразовий шприць, у якому знаходилося 6 мл рідини, яка згідно з висновком судово-фармацевтичної експертизи (СФЕ) віднесена до ПАР — метамфетаміну (первітину), що за класифікаційно-правовою ознакою є психотропною речовиною. Вага сухого залишку становила 0,04037 г. У подальшому співробітниками міліції гр. Б. і гр. В. були затримані, у присутності понятих у гр. Б. було вилучено гроші (60,00 грн), декілька порожніх конвалют ЛЗ терофун, флакони з-під йоду і нафтизину, сірники, а в гр. В. — шприць зі вказаним амфетаміном. У ході досудового слідства гр. Б. було заарештовано, кримінальну справу

спрямовано до прокурора району, а в подальшому — до суду.

Аналізуючи типовий приклад із судово-фармацевтичної практики щодо зловживання ПАР із класифікаційно-правової групи «психотропні речовини» (амфетамін), необхідно дійти висновку, що низький рівень правосвідомості, правової, медичної, фармацевтичної, духовної культури та освіченості найчастіше є мотиваційними причинами нераціонального вживання та зловживання ПАР.

ВИСНОВКИ

МОЗ України має ефективніше працювати над утіленням реформ у галузі охорони здоров'я України, це сприятиме поліпшенню наркологічної ситуації, а правоохоронним органам необхідно ефективніше боротися із нелегальним обігом ПАР, що буде сприяти покращенню криміногенної ситуації в Україні. Поступове вдосконалення медичного і фармацевтичного законодавства України у відповідний єдиний пакет стане фундаментом реформування медико-фармацевтичного сектора економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Віктор Янукович*. Міністерство охорони здоров'я має ефективніше працювати над реформуванням медичної сфери / Прес-служба Президента України Віктора Януковича. — Режим доступу: www.president.gov.ua/news/20048.html.
2. *Малініна Н. Г.* Судово-фармацевтичне дослідження контрольно-дозвільної системи щодо підвищення рівня державного контролю за обігом прекурсорів в Україні: автореф. дис. ... канд. фарм. наук: спец. 15.00.01 технологія ліків та організація фармацевтичної справи / Н. Г. Малініна. — Х. : Нац. фарм. ун-т МОЗ України, 2010. — 24 с.
3. *Тацій В. Я.* Права людини і громадянина як підґрунтя вдосконалення законодавства України / В. Я. Тацій // Проблеми законності : Респ. міжвід. наук. зб.; відп. В. Я. Тацій. — Х. : Нац. юрид. акад. України. — 2009. — Вип. 100. — С. 6–17.
4. *Тимошенко В. А.* Боротьба з наркобізнесом і протидія наркоманії: новий стратегічний підхід на засадах досвіду країн Європейського Союзу / В. А. Тимошенко // Укр. вісн. психоневрології. — 2011. — Т. 19, вип. 2 (додаток). — С. 30–32.
5. *Фармацевтическое право в наркологии* / под ред. В. А. Шаповаловой, И. К. Сосина, В. В. Шаповалова. — Х. : Факт, 2004. — 800 с.
6. *Фармацевтичне законодавство: навч. посібник (серія: фармацевтичне право)* / за ред. В. О. Шаповалової. — Х. : СПД ФО Степанов В. В., 2010. — 142 с.
7. *Шаповалов В. В.* Фармацевтическое и медицинское право: учеб. пособие (серія: фармацевтическое право) / В. В. Шаповалов, В. В. Шаповалов (мл.), В. А. Шаповалова. — Х. : Скорпион, 2011. — 208 с.